

ผลงานประกอบการพิจารณาประเมินบุคคล
เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์
(ตำแหน่งประเภททั่วไป)

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 6ว (ด้านการพยาบาล)

เรื่อง ที่เสนอให้ประเมิน

1. ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
เรื่อง การพยาบาลผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่เกิดเชื้อ
PCP (Pneumocystis carinii pneumonia)
2. ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงาน
ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
เรื่อง โครงการดูแลสุขภาพอย่างไรให้อยู่ได้อย่างมีสุข
ในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP

เสนอโดย

นางสาว คู่ขวัญ มาลีวงษ์

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 5

(ตำแหน่งเลขที่ วพบ. 689)

ฝ่ายการพยาบาล วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

ผู้อำนวยการแพทย์

อัตราการหายใจเร็วและหายใจตื้น ๆ โดยเฉพาะเวลาเดินหรือออกกำลังกายเสร็จใหม่ ๆ เมื่อให้ผู้ป่วยหายใจเข้าออกลึก ๆ อาจกระตุ้นการไอ การฟังกอดอาจได้ยินเสียง rhonchi หรือ crepitation ที่บริเวณชายปอดทั้งสองข้าง สิ่งผิดปกติที่ตรวจพบ คือ ซิฟเจอร์เด่นเร็ว เขียว (cyanosis) หรือ อาการแสดงของการหายใจลำบาก ในรายที่เป็นรุนแรงมากแล้ว บางครั้งอาจตรวจพบตับ ม้ามโต มีสารน้ำในช่องเยื่อหุ้มปอดหรืออากาศรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด แต่พบได้ไม่บ่อย ภาพถ่ายรังสีทรวงอกในระยะแรกอาจปกติหรือคล้ายกับปกติ หากไม่มีภาพรังสีทรวงอกเดิม เปรียบเทียบอาจสังเกตความผิดปกติได้ยาก โดยเฉพาะถ้าผู้ป่วยไม่มีอาการทางระบบหายใจ ทำให้แพทย์ลืมนึกถึงโรคนี้ ลักษณะผิดปกติที่พบบ่อยได้แก่ ความผิดปกติแบบ interstitial infiltration หรือแบบ interstitial และ alveolar infiltration ร่วมกันกระจายทั่วปอดทั้งสองข้าง โดยเฉพาะบริเวณปอดกลีบล่าง ส่วนน้อยที่พบความผิดปกติไม่เป็นไปตามแบบฉบับ เช่น แบบเงาฝ้าเฉพาะที่ cyst หรือ bullae เดี่ยวๆ หรืออยู่ในบริเวณเงาแบบ alveolar หรืออาจพบลักษณะอากาศรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด

การแบ่งระดับความรุนแรงของโรค

โดยพิจารณาจากอาการและอาการแสดงระดับความดันของออกซิเจนในหลอดเลือดแดง (PaO_2) หรือระดับร้อยละของความอิ่มตัวในหลอดเลือดแดง (SaO_2) และลักษณะภาพรังสีทรวงอก ดังต่อไปนี้

รุนแรงน้อย เหนื่อยเวลาออกแรงมากกว่าปกติ PaO_2 เกินกว่า 83 มิลลิเมตรปรอท หรือ SaO_2 เกินกว่าร้อยละ 94 ภาพรังสีทรวงอกอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือผิดปกติเล็กน้อยบริเวณขั้วปอด

รุนแรงปานกลาง เหนื่อยแม้ออกแรงเล็กน้อย หรือ เหนื่อยขณะพักเฉย ๆ เป็นบางครั้ง PaO_2 อยู่ระหว่าง 61-83 มิลลิเมตรปรอท หรือ SaO_2 อยู่ระหว่างร้อยละ 90-94 ภาพรังสีทรวงอกเป็นแบบ diffuse interstitial infiltration

รุนแรงมาก เหนื่อยขณะพักเฉย ๆ ตลอดเวลา PaO_2 น้อยกว่า 61 มิลลิเมตรปรอท หรือ SaO_2 น้อยกว่าร้อยละ 90 ภาพถ่ายรังสีทรวงอกเป็นแบบ extensive interstitial-alveolar infiltration

การวินิจฉัย

การเก็บเสมหะโดยวิธี sputum induction ด้วย hypertonic saline สามารถให้การวินิจฉัย PCP ในผู้ป่วยเอดส์ได้ร้อยละ 70-80 เมื่อนำมาย้อมด้วย Geimsa หรือ silver stains ความไวของการวินิจฉัยอาจเพิ่มถึงมากกว่าร้อยละ 90 เมื่อใช้วิธี direct fluorescent antigen (DFA) stain ร่วมด้วย เมื่อสงสัยผู้ป่วยเป็น PCP แต่ตรวจ induced sputum ไม่พบ cyst ของ *Pneumocystis carinii* แพทย์จะส่งกล้องตรวจทางหลอดลม และเก็บน้ำล้างหลอดลม (bronchoalveolar lavage, BAL) และ/หรือตัดชิ้นเนื้อ (transbronchial biopsy, TBB) นำน้ำล้างหลอดลม หรือ ชิ้นเนื้อมาย้อมดู *Pneumocystis carinii*

การรักษา

ยา co-trimoxazole เป็นยาที่เลือกใช้เป็นอันดับแรก ใช้ได้ผลประมาณร้อยละ 70-80 ซึ่งได้ผล และมีผลข้างเคียงของยาเท่ากับ pentamidine แต่ราคาถูกกว่ามาก ขนาดที่ใช้คือ trimethoprim 20 มิลลิกรัม/กิโลกรัม/วัน โดยแบ่งให้วันละ 3-4 ครั้ง นานประมาณ 2-3 สัปดาห์ สามารถใช้ได้ทั้งชนิดรับประทาน และชนิดหยดเข้า

ทางหลอดเลือดดำ หากผู้ป่วยมีอาการรุนแรงควรเลือกใช้ชนิดหยดเข้าสู่หลอดเลือดดำ เมื่อผู้ป่วยสามารถรับประทานได้ กระเพาะอาหารและลำไส้ทำงานได้ปกติจึงเปลี่ยนเป็นชนิดรับประทาน หากผู้ป่วยเริ่มมีอาการแสดงว่าเป็นพิษจากยา อาจลดขนาดของยาลงร้อยละ 25 จะทำให้อาการพิษของยาหายไป โดยที่ประสิทธิภาพของการรักษายังคงเดิม อาการพิษจากยาที่พบได้บ่อยได้แก่ ไข้ ผื่นแดง ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน และเม็ดเลือดขาวหรือเกล็ดเลือดต่ำจากการกดไขกระดูก หากผู้ป่วยแพ้ยาอย่างรุนแรงหรือลดขนาดดังกล่าวแล้วยังมีอาการพิษจากยาต้องเปลี่ยนยา

ขณะที่ผู้ป่วยกำลังได้รับการรักษาแล้วมีอาการทรุดลง ต้องนึกถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1. หากทรุดลงอย่างรวดเร็ว อาจเกิดจาก

ธรรมชาติของการดำเนินโรค แม้ได้รับการรักษาที่ถูกต้องแต่อาการอาจทรุดลงใน 24-48 ชั่วโมงหลังได้รับการรักษาก่อนที่จะกลับมาทุเลาขึ้นภายหลัง หรือแม้ไม่ทรุดลงแต่อาจต้องใช้เวลา 3-4 วันหลังการรักษาจึงจะทุเลาขึ้น

ภาวะแทรกซ้อนอื่น ๆ เช่น ภาวะน้ำท่วมปอดชนิดเฉียบพลัน ภาวะอากาศรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด ภาวะความดันโลหิตต่ำ น้ำตาลในเลือดต่ำจากยา pentamidine เป็นต้น

2. หากลักษณะทางคลินิกไม่ดีขึ้นหลังได้รับการรักษาอย่างน้อย 5 วัน หรือค่อย ๆ ทรุดลงกว่าเดิมอาจเกิดจาก

เชื้อ *Pneumocystis carinii* คือยาที่ใช้รักษา

มีภาวะติดเชื้ออื่นร่วมด้วย (mixed infection)

ภาวะแทรกซ้อนอื่น ๆ เช่น ภาวะน้ำท่วมปอด ปอดอักเสบสัมพันธ์กับการใช้เครื่องช่วยหายใจ ภาวะอากาศรั่วในช่องเยื่อหุ้มปอด ภาวะไตวาย

วิธีการติดต่อของ *Pneumocystis carinii* ยังไม่ทราบแน่ชัด เพราะปกติแล้วเป็น animal parasite จัดอยู่ในพวก sporozoa พบได้ทั้งคนและสัตว์ โดยไม่ทำให้เกิดโรคแต่โรคนี้จะเกิดขึ้นใน compromise host ในผู้ป่วยที่ขาดอาหาร ทารกแรกเกิดที่อ่อนแอ เด็กกำพร้าในโรงเลี้ยงเด็กหรือผู้ใหญ่ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง หรือขณะที่กำลังได้รับ corticosteroid หรือยากกดภูมิคุ้มกันต่าง ๆ ที่ใช้ในการรักษาโรคมะเร็ง การติดต่อของเชื้อเป็นลักษณะของการติดต่อที่ซ่อนเร้นและไม่มีอาการจนกระทั่งร่างกายมีความบกพร่องทางภูมิคุ้มกันคือ มี Cellular Mediate Immunity defect เชื้อก็จะเริ่มมีการแบ่งตัวและเป็นโรคขึ้นมา ลักษณะการเกิดโรคนี้นี้มักจะเกิดเป็น endemic หรือ epidemic กับคนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ๆ เช่น ในหอผู้ป่วยหรือสถานที่เลี้ยงเด็กอ่อนสำหรับการติดต่อโดยทางอื่นนั้นจะติดต่อก่อนข้างยาก

4. สรุปสาระสำคัญของเรื่องและขั้นตอนการดำเนินการ

ผู้ป่วยเอดส์ที่ติดเชื้อ PCP มักจะมาด้วยอาการเหนื่อยหอบ ถือว่าอยู่ในช่วงวิกฤตของชีวิต ต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและเร่งด่วน เนื่องจากความรุนแรงของโรคอาจเพิ่มขึ้นจนเสียชีวิตได้ มีไม่น้อยที่ได้รับการช่วยเหลือล่าช้า ทำให้ต้องใช้วิธีการรักษาที่เสียค่าใช้จ่ายสูงมากขึ้นในการช่วยชีวิตหรือต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเป็นเวลานาน แต่หากผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้อง เหมาะสมจนกระทั่งอาการดีขึ้นแล้ว การดูแลตนเองอย่างถูกต้องเพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำ ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุขจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

กรณีศึกษา ผู้ป่วยชายไทย สถานภาพสมรส โสด อายุ 30 ปี อาชีพรับจ้าง 20 วันก่อนมาโรงพยาบาล ผู้ป่วยมีอาการ ไข้สูง ไอ เหนื่อยง่ายมากกว่าปกติ ก่อนมาโรงพยาบาล 1 วัน มีอาการเหนื่อยมากขึ้น จึงมาตรวจที่โรงพยาบาลเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 แพทย์รับไว้สังเกตอาการที่เวชศาสตร์ฉุกเฉิน ต่อมาผู้ป่วยมีอาการเหนื่อยหอบมากขึ้น แพทย์จึงพิจารณารับผู้ป่วยเข้ารับการรักษเป็นผู้ป่วยใน หอผู้ป่วยอายุรกรรมชาย 1 เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2549 HN 36694/49, AN 16999/49 การวินิจฉัยโรคขั้นต้น ภูมิคุ้มกันบกพร่องติดเชื้อฉวยโอกาส PCP

อาการแรกเริ่ม ผู้ป่วยรู้สึกตัวดี อ่อนเพลีย ไอ เหนื่อยง่ายขณะพูดคุย มีไข้สูง วัดอุณหภูมิร่างกายได้ 38 องศาเซลเซียส อัตราการเต้นของหัวใจ 100 ครั้งต่อนาที อัตราการหายใจ 26-30 ครั้งต่อนาที ความดันโลหิต 130/90 มิลลิเมตรปรอท ผลตรวจสารต่อต้านเชื้อไวรัส HIV : ผลบวก ได้รับสารน้ำ 5% D/N/2 1000 มิลลิลิตร หยดทางเส้นเลือด 40 มิลลิลิตรต่อชั่วโมง เก็บเสมหะส่งเพาะเชื้อ ได้รับยา Bactrim 4 เม็ด 3 เวลา หลังอาหารเช้า กลางวัน และ เย็น Prednisolone 5 มิลลิกรัม 8 เม็ด หลังอาหารเช้าเย็น Paracetamol ขนาด 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด เมื่อมีไข้ Disol 1 เม็ด 3 เวลา หลังอาหารเช้า กลางวัน และ เย็น ให้ออกซิเจนทาง cannula จำนวน 4 ลิตรต่อนาที จัดผู้ป่วยให้นอนศีรษะสูงในท่า Fowler's Position เพื่อให้ปอดขยายตัวเต็มที่ ได้จำกัดกิจกรรมให้ผู้ป่วยนอนพักบนเตียง (absolute bed rest) เพื่อลดการใช้ออกซิเจนในร่างกาย โดยมีกริ่งไว้ให้กดเรียกพยาบาล เมื่อมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือ จัดสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นไว้ใกล้มือที่สุด สอนให้ผู้ป่วยหายใจอย่างถูกวิธี คือ หายใจเข้าออกลึก ๆ เพื่อให้มีการหมุนเวียนอากาศภายในปอดดีขึ้น ดัดเครื่องวัดค่าความอึดตัวของออกซิเจนในร่างกายตลอดเวลา 24 ชั่วโมง สังเกตผู้ป่วยมีค่าความอึดตัวของออกซิเจนในร่างกายอยู่ในช่วงร้อยละ 95-99 แต่ยังมีอัตราหายใจ 26-30 ครั้งต่อนาที ผู้ป่วยมีอาการกระสับกระส่ายตลอดเวลา และญาติจะคอยซักถามอาการอย่างวิตกกังวลเป็นระยะ ๆ จึงอธิบายให้ผู้ป่วยปฏิบัติตามแผนการรักษา และให้ญาติเข้าใจอาการของโรค อย่างนุ่มนวล ช้า ๆ ชัดเจน หลาย ๆ ครั้ง ผู้ป่วยและญาติจึงจะเข้าใจ จำกัดญาติเยี่ยม โดยอธิบายให้ญาติรวมทั้งผู้ป่วยเข้าใจถึงความสำคัญของการพักในระยะนี้ เมื่อผู้ป่วยได้รับการพักผ่อน ประมาณ 1-2 ชั่วโมง อาการหอบเหนื่อยจึงน้อยลง อัตราการหายใจ ประมาณ 24-26 ครั้งต่อนาที ผู้ป่วยมีไข้สูง วัดอุณหภูมิได้ 38 องศาเซลเซียส ได้เช็ดตัวเพื่อลดอุณหภูมิและให้ Paracetamol ขนาด 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด ติดตามประเมินภาวะไข้ โดยวัดสัญญาณชีพทุก 4 ชั่วโมง อุณหภูมิลดลงเหลือ 37.5 องศาเซลเซียส

3 วัน หลังเข้ารับการรักษา ผู้ป่วยยังคงมีอัตราการหายใจเร็ว ประมาณ 24-26 ครั้ง ต่อนาที และยังให้ออกซิเจนทาง cannular จำนวน 4 ลิตรต่อนาทีตลอดเวลา อาการกระสับกระส่ายลดลงพักผ่อนได้มากขึ้น ยังคงมีไข้สูงเป็นช่วง ๆ เช็ดตัวลดอุณหภูมิ และให้ Paracetamol ขนาด 500 มิลลิกรัม 2 เม็ด วัตถุประสงค์ทุก 4 ชั่วโมง ไข้ลดลงเป็นบางช่วง ต้องให้ความช่วยเหลือในการป้อนอาหารและยา เช็ดตัวอาบน้ำบนเตียง ทำความสะอาดหลังขับถ่าย จัดสิ่งของเครื่องใช้ไว้ใกล้มือที่สุด เพื่อให้ผู้ป่วยหยิบใช้ได้ง่าย มีกริ่งไว้ให้กดเรียกเมื่อมีปัญหา หรือต้องการความช่วยเหลือ หมั่นไต่ถามความต้องการของผู้ป่วย พูดกับผู้ป่วยอย่างช้า ๆ และชัดเจน คำความอ้อมตัวของออกซิเจนในร่างกายอยู่ในช่วง ร้อยละ 95-99

สัปดาห์แรก หลังเข้ารับการรักษาผู้ป่วยมีอัตราการหายใจ 22-24 ครั้งต่อนาที ไม่มีไข้ อุณหภูมิอยู่ในช่วง 36.9-37.4 องศาเซลเซียส แต่ยังมีเหนื่อยง่ายเมื่อมีกิจกรรมต่อกัน เช่น พูดคุยติดต่อกันเกิน 15 นาที แต่เริ่มลุกนั่งและรับประทานอาหารเองได้ ยังคงต้องให้ความช่วยเหลือในการเช็ดตัว อาบน้ำบนเตียง ทำความสะอาดหลังขับถ่ายให้ ให้ออกซิเจนทาง cannular จำนวน 3 ลิตรต่อนาทีตลอดเวลา

สัปดาห์ที่ 2 หลังเข้ารับการรักษา ผู้ป่วยมีอัตราการหายใจ 22-24 ครั้งต่อนาที ไม่มีไข้ อุณหภูมิอยู่ในช่วง 36.9-37.4 องศาเซลเซียส สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ พูดคุยได้ติดต่อกันมากกว่า 20 นาที ไม่เหนื่อยหอบ ไม่ต้องให้ออกซิเจนทาง cannular ตลอดเวลา ผู้ป่วยจะขอออกซิเจนทาง cannular เป็นบางครั้ง หลังทำกิจกรรมติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ ลุกนั่ง เช็ดตัวดูแลทำความสะอาดหลังขับถ่ายได้เอง

สัปดาห์ที่ 3 หลังเข้ารับการรักษา ผู้ป่วยไม่มีอาการเหนื่อย สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ติดต่อกันได้นานมากขึ้น โดยไม่มีอาการเหนื่อยหอบ ไม่ต้องให้ออกซิเจน เริ่มเดินเข้าห้องน้ำเองได้ ไม่มีไข้ ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพร่างกายต่าง ๆ โดยแนะนำให้ญาตินำอาหารที่ผู้ป่วยชอบ มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ แนะนำผู้ป่วยดูแลความสะอาดร่างกาย และพักผ่อนอย่างเพียงพอวันละ 8-12 ชั่วโมง แนะนำญาติในการเตรียมที่อยู่อาศัยเมื่อผู้ป่วยต้องกลับไปพักฟื้นที่บ้าน โดยเน้นให้มีอากาศถ่ายเทได้ดี ไม่ควรมีสัตว์เลี้ยงใด ๆ เพื่อป้องกันการได้รับเชื้อโรค ผู้ป่วยรับฟังด้วยความสนใจและมีสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในข้อที่สงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นระยะ ๆ เช่นกัน

แพทย์อนุญาตให้ผู้ป่วยกลับบ้านเพื่อพักฟื้นได้ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ได้รับยากลับบ้าน คือ Isoniazid 100 มิลลิกรัม 3 เม็ดก่อนนอน Rifampicin 450 มิลลิกรัม 1 เม็ดก่อนนอน Ethambutol 400 มิลลิกรัม 2 เม็ดก่อนนอน Clarithromycin 500 มิลลิกรัม 1 เม็ดหลังอาหารเช้า เย็น Prednisolone 5 มิลลิกรัม 1 เม็ดหลังอาหารเช้า แพทย์นัดตรวจดูอาการอีก 2 อาทิตย์ ให้คำแนะนำก่อนกลับบ้าน เช่น เรื่องอาหาร รับประทานอาหารที่สุก สะอาดเพียงพอ มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ โปรตีน เนื้อสัตว์ ไข่ ไขมัน คาร์โบไฮเดรต เกลือแร่ วิตามิน ผักต่าง ๆ ควรงดเว้นอาหารรสจัด เช่น เผ็ดจัด เค็มจัด และอาหารหมักดอง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบทางเดินอาหาร เช่น อาหารเป็นพิษ คั้นน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 2,500 มิลลิลิตร ไม่อยู่ในห้องที่แออัด มีผู้คนพลุกพล่าน เพราะจะทำให้มีโอกาสได้รับเชื้อโรคได้มาก ควรอยู่ในอากาศที่ถ่ายเทได้ดี ออกกำลังกายทุกวันตามความเหมาะสม สภาพร่างกายควรนอนหลับพักผ่อนวันละ 8-12 ชั่วโมง ไม่ควรนอนดึก เพราะจะทำให้ร่างกาย

อ่อนแอ ทำจิตใจให้สงบไม่เครียด เพราะความเครียดทำให้มีผลต่อภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวเหมือนกับบุคคลในครอบครัว เพื่อจะได้ไม่เป็นภาระกับบุคคลในครอบครัว ป้องกันการติดเชื้อ โดยพยายามอยู่ห่างไกลผู้ที่เป็หวัดหรือไม่สบาย ฝ้าสังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ปวดต้นคอ ไอแห้ง ๆ คลื่นไส้ จะได้ปรึกษาแพทย์ให้การรักษาได้ทันที เนื่องจากอาการเหล่านี้เป็นสัญญาณที่จะบอกได้ว่าการติดเชื้อในร่างกาย หลีกเลี่ยงการคลุกคลีกับสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว นกต่าง ๆ เพราะสัตว์เลี้ยงมีขนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเชื้อโรค เชื้อไวรัส พยาธิ ทำให้ติดโรคเหล่านี้ได้ง่าย เนื่องจากภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำ ต้องรับประทานยาตามแผนการรักษา ให้ครบถ้วนตามเวลาทุกวัน จะทำให้การรักษาต่อเนื่อง ไม่ติดเชื้อซ้ำอีก และ ไม้ดี้อยา ให้โภชนาการพร้อมแนะนำการมาตรวจตามนัด หรือมาโรงพยาบาลทันทีเมื่อมีไข้ ผู้ป่วยและญาติ รับทราบยินดีให้ความร่วมมือ ผู้ป่วยมาตรวจตามแพทย์นัด

5. ผู้ร่วมดำเนินการ

ไม่มี

6. ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ

เป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ร้อยละ 100

7. ผลสำเร็จของงาน

การดูแลรักษาพยาบาล การติดตามประเมินผล ผู้ป่วยตั้งแต่รับเข้ารักษาในโรงพยาบาล จนกระทั่งแพทย์อนุญาตให้กลับไปพักฟื้นที่บ้านได้รวม 21 วัน โดยแต่ละรายให้การพยาบาลที่แตกต่างกัน ประเมินสภาพผู้ป่วยอย่างถูกต้องเพื่อให้การพยาบาลที่สอดคล้องกันจนกระทั่งผู้ป่วยอาการสงบลงเข้าสู่ภาวะปกติกลับมาดูแลตนเองได้ ผู้ป่วยสามารถทราบถึงวิธีการดูแลตนเอง ปฏิบัติตัวได้ถูกต้องในการป้องกันการติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้ป่วย

8. การนำไปใช้ประโยชน์

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน โดยใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่เกิดเชื้อ PCP
2. เพื่อเป็นแนวทางประกอบการนิเทศ และพัฒนาคุณภาพงานบุคลากรทางการพยาบาล

9. ความยุ่งยาก ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ

จากการศึกษาผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่เกิดเชื้อ PCP รายนี้ แรกเริ่มผู้ป่วยมีอาการเหนื่อยหอบมาก มีไข้สูง เมื่อให้คำแนะนำต่าง ๆ ในการพยาบาล ในช่วงแรกผู้ป่วยไม่ยอมให้ความร่วมมือในการพยาบาล กระสับกระส่าย ตลอดเวลา ต้องอธิบายและให้เหตุผล ให้การพยาบาลอย่างนุ่มนวล ใจเย็นปลอบโยน และให้กำลังใจหลายครั้งเป็นเวลานาน ผู้ป่วยจึงจะให้ความร่วมมือ และประกอบกับญาติมีความกังวลมากเกี่ยวกับอาการของผู้ป่วยจะคอยซักถามอาการเป็นระยะ จึงต้องให้คำอธิบายญาติอย่างซ้ำ ๆ และชัดเจน ให้กำลังใจเป็นระยะควบคู่กันไปเช่นกัน อีกทั้งผู้ป่วยมีผู้ดูแลคือมารดาเพียงคนเดียวที่มีอายุมากแล้ว ทราบว่าผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี และยอมรับได้ จึงลำบากในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วย รวมทั้งผู้ป่วยเองก็มีการปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องเหมาะสมเมื่ออยู่ที่บ้านจึงทำให้กลับเป็นซ้ำของเชื้อ PCP ได้

10. ข้อเสนอแนะ

การให้คำแนะนำก่อนกลับบ้านควรเน้นผู้ป่วย ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการมาตรวจตามนัดและการดูแลตนเอง เนื่องจากวิธีปฏิบัติตัวที่ถูกต้องนั้นมีด้วยกันหลายวิธี แต่ยังไม่มียกเอกสารประกอบการดูแลตนเองที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว เพื่อให้ผู้ป่วยได้นำกลับไปทบทวนและปฏิบัติได้ถูกต้อง ครบถ้วนเมื่ออยู่ที่บ้านจึงควรทำเอกสารประกอบการดูแลตนเอง

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข
เป็นไปตามคำแนะนำของคณะกรรมการ

(ลงชื่อ).....

(นางสาวคู่ขวัญ มาลีวงษ์)

ผู้ขอรับการประเมิน

...../...../.....

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ).....

(นางเพลินพิศ ปานสว่าง)

(ตำแหน่ง) หัวหน้าพยาบาล ฝ่ายการพยาบาล

วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

...../...../.....

(ลงชื่อ).....

(ศาสตราจารย์พิเศษมานิต ศรีประโมทย์)

(ตำแหน่ง) ผู้ตรวจราชการ 9

ขณะดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัย

วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

...../...../.....

ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
ของ นางสาวคู่ขวัญ มาลีวงษ์

เพื่อประกอบการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 6ว (ด้านการพยาบาล)
(ตำแหน่งเลขที่ วพบ.689) สังกัดฝ่ายการพยาบาล

วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล สำนักงานแพทย์

เรื่อง โครงการดูแลสุขภาพอย่างไรให้อยู่ได้อย่างมีความสุขในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP

หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาผู้ป่วยเอดส์ที่ติดเชื้อ PCP เป็นภาวะที่มักมาด้วยอาการเหนื่อยหอบ ผู้ป่วยและญาติจะมีความวิตกกังวลสูง แต่ก็สามารถควบคุมบรรเทาให้สงบลงกลับสู่สภาวะปกติได้ แพทย์และพยาบาลจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือในขั้นวิกฤต แต่เมื่ออาการสงบลงตัวผู้ป่วยเองจะมีบทบาทสำคัญในการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการเกิดเป็นซ้ำได้ดีที่สุด เนื่องจากเชื้อ PCP เป็นเชื้อฉวยโอกาสจะก่อให้เกิดอาการได้เมื่อร่างกายอ่อนแอ ดังนั้นถ้ามีการดูแลตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ ด้วยวิธีที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะสามารถเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการป้องกันเชื้อฉวยโอกาสนี้ให้ไม่สามารถก่อให้เกิดอาการได้ ส่งผลให้มีสุขภาพชีวิตอยู่ได้ยืนยาวกลับไปสู่สังคมและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์และหรือเป้าหมาย

1. เพื่อให้ผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP สามารถดูแลตนเองได้ถูกต้องเหมาะสม ลดอัตราการเกิดเป็นซ้ำ
2. เพื่อให้ผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP และญาติเข้าใจสภาวะของโรค ทราบถึงวิธีการดูแลป้องกันตนเองให้อยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติ

กรอบการวิเคราะห์ แนวคิด ข้อเสนอ

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้ทฤษฎีการพยาบาลของ โอเร็ม ซึ่งช่วยให้เข้าถึงความสามารถของบุคลากรที่ถูกกระทบเนื่องจากความเจ็บป่วย ทำให้เกิดความพร้อมในการดูแลตนเอง รวมทั้งความสามารถของพยาบาลในการช่วยเหลือบุคคลที่มีความพร้อมในการดูแลตนเองด้วย

ทฤษฎีการดูแลตนเอง : ผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP ต้องดูแลตนเองเพื่อสนองต่อความต้องการดูแลตนเองที่เกิดจากความเจ็บป่วยและแผนการรักษาที่เริ่มต้นตั้งแต่ระหว่างวิกฤตที่รับไว้ในโรงพยาบาลจนกระทั่งกลับไปอยู่ที่บ้าน โดยมีความต้องการดูแลตนเองทั้งหมดจะเปลี่ยนแปลงตามระยะของความเจ็บป่วย ซึ่งในระยะรักษาอยู่ในโรงพยาบาลมีความต้องการดูแลตนเองที่จำเป็นอย่าง

ระยะที่ผู้ป่วยไปอยู่บ้าน ระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้ป่วย และครอบครัว หรือบุคคลที่สำคัญของผู้ป่วยเนื่องจากความต้องการการดูแลตนเองของผู้ป่วยในระยะนี้ได้แก่ เรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการดูแลตนเองเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แบบแผนการดำเนินชีวิต การลดและควบคุมปัจจัยเสี่ยง เช่น การเลิกสูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่มของเมา การเลือกทานอาหารมีประโยชน์ครบ หมู่ ปรับวิธีการนอนหรือพักผ่อน การออกกำลังกาย การมีเพศสัมพันธ์ การใช้ยา การสร้างภูมิคุ้มกันของจิตใจ การรักษาอารมณ์ไม่โมโห โกรธหรือตึงเครียดเกินไป และการไปพบแพทย์ตามนัด ซึ่งความต้องการการดูแลตนเองที่เกิดขึ้นนี้ ต้องใช้พลังงานความสามารถและแรงจูงใจของผู้ป่วยเป็นอย่างมากในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและตอบสนองความต้องการดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง

กระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติ

1. จัดการประชุมขึ้นภายในหน่วยงาน เพื่อแจ้งให้ทราบถึงโครงการดูแลสุขภาพอย่างไรให้อยู่ได้อย่างมีความสุข ในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องที่ติดเชื้อ PCP และขั้นตอนการดำเนินการให้บุคลากรทราบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน โดยอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในหน่วยงานในเรื่อง
  - พยาธิสภาพของโรค
  - การรักษา
  - แผนการพยาบาล
2. จัดทำแผ่นพับเกี่ยวกับข้อมูลการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมในการป้องกันการกลับเป็นซ้ำและการอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข สำหรับผู้ป่วยเอดส์ที่ติดเชื้อ PCP เพื่อมอบให้แก่ผู้ป่วยนำกลับไปปฏิบัติที่บ้านด้วยตนเอง
  - รวบรวมข้อมูลจากตำรา โดยอิงทฤษฎีการดูแลตนเอง (ทฤษฎีการพยาบาลของโอริเม) และให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ตรวจสอบ (ในภาคผนวก)
  - สื่อสารให้บุคลากรทราบ นำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยและนำกลับมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์มากขึ้น
3. แนวทางปฏิบัติ คือผู้ป่วยเอดส์ติดเชื้อ PCP ที่แพทย์อนุญาตให้กลับบ้านและสามารถดูแลตนเองได้โดยจัดให้มีการสอนเป็นรายบุคคล ในเรื่องการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำและการอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข มีการสอบถามกลับเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้ป่วย เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยซักถามข้อสงสัย มอบแผ่นพับที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ป่วยนำกลับไปทบทวนขณะอยู่ที่บ้าน
4. จัดบันทึก เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ และวัน เวลา ที่ต้องมาตรวจตามนัดของผู้ป่วยเพื่อติดตามและประเมินผลการดูแลตนเองของผู้ป่วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ลดอัตราการเกิดเป็นซ้ำในผู้ป่วยเอดส์ที่เกิดเชื้อ PCP
2. เมื่อกลับไปพักฟื้นที่บ้าน ผู้ป่วยเอดส์ที่เกิดเชื้อ PCP สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. อัตราการเกิดเชื้อ PCP ซ้ำในผู้ป่วยภูมิคุ้มกันบกพร่องลดลง 10 %

ลงชื่อ.....

(นางสาวคู่ขวัญ มาลีวงษ์)

ผู้ขอรับการประเมิน

...../...../.....

ภาคผนวก

ตัวอย่างเอกสารแนวทางปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมที่มอบให้ผู้ป่วยเมื่อกลับไปพักผ่อนที่บ้าน

ข้อแนะนำในการปฏิบัติตัว

1. เรื่องอาหาร รับประทานอาหารที่สุด สะอาดเพียงพอ มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ โปรตีน เนื้อสัตว์ ไข่ ไขมัน คาร์โบไฮเดรต เกลือแร่ วิตามิน ผักต่าง ๆ ควรงดเว้นอาหารสัจจัด เช่น เผ็ดจัด เค็มจัด และอาหารหมักดอง ซึ่งจะทำให้มีผลกระทบต่อทางระบบทางเดินอาหาร เช่น อาหารเป็นพิษ
2. ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อยวันละ 2,500 มิลลิลิตร
3. อากาศ ไม่อยู่ในที่แออัด มีผู้คนพลุกพล่าน เพราะจะทำให้มีโอกาสรับเชื้อโรคได้มาก ควรอยู่ในที่อากาศถ่ายเทได้ดี
4. การออกกำลังกาย ออกกำลังกายทุกวันตามความเหมาะสมของสภาพร่างกาย
5. การพักผ่อน พักผ่อนนอนหลับวันละ 8-12 ชั่วโมง ไม่ควรนอนดึกเพราะจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ
6. จิตใจ ทำจิตใจให้สงบ อ่านหนังสือธรรมะ ไม่เครียด เพราะความเครียดทำให้มีผลต่อภูมิคุ้มกันของร่างกาย
7. การดูแลสุขภาพทั่วไป ผอม ปาก ฟัน ผิวหนัง ทำความสะอาดและเอาใจใส่สม่ำเสมอ เล็บควรตัดให้สั้น เพื่อไม่เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค ไม่ขูดขีดเกิดแผลตามร่างกาย
8. ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวเหมือนกับบุคคลในครอบครัวจะได้ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว
9. การขับถ่าย ให้เป็นเวลา

10. ป้องกันการติดเชื้อ

พยายามอยู่ห่างไกลผู้ที่ เป็นหวัด หรือ ไม่สบาย

สังเกตอาการและอาการแสดงของการติดเชื้อ โดยสังเกตลักษณะผิวหนัง ช่องปาก สังเกตลักษณะปัสสาวะ อุจจาระ อาการครั่นเนื้อครั่นตัว หนาวสั่น ให้มาพบแพทย์

ทำความสะอาดร่างกาย บริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ทำความสะอาดช่องปากโดยการบ้วนปากบ่อย ๆ

11. ฝ้าสังเกตอาการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เช่น ปวดศีรษะ ปวดต้นคอ ไอแห้ง ๆ คลื่นไส้ จะได้ปรึกษาแพทย์ให้การรักษาได้ทันที เนื่องจากสัญญาณที่จะบอกได้ว่าการติดเชื้อในร่างกาย
12. หลีกเลี่ยงการคลุกคลีกับสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว นกต่าง ๆ เพราะสัตว์เลี้ยงมีขนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเชื้อโรค เชื้อไวรัส พยาธิ ทำให้ติดโรคเหล่านี้ได้ง่าย เนื่องจากภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำ
13. การรับประทานยาตามแผนการรักษา ให้ครบถ้วนตามเวลาทุกวัน จะทำให้การรักษาต่อเนื่องไม่ติดเชื้อซ้ำอีก และไม่ดื้อยา
14. มาตรวจตามนัดเพื่อการรักษาที่ต่อเนื่อง หากมีอาการผิดปกติมาพบแพทย์ก่อนนัดได้